

УДК 351.856.2(477)

Д.Г. КОРИТЬКО, Інститут держави і права
ім. В.М. Корецького НАН України

НАГОРОДНА ПРАКТИКА В УКРАЇНІ: ЮРИДИЧНИЙ АНАЛІЗ ОСНОВНИХ ПОНЯТЬ

Ключові слова: державна нагорода, процес нагородження, представлення й відзначення державними нагородами, нагородне право і процес, нагородна політика, нагородна система

Сьогодні зростає увага юридичної науки до питання «м'якого» правового впливу та правового регулювання. Одним із таких засобів, що використовуються державою для стимулювання громадської активності, вчинення суспільно корисних дій, є державні нагороди. Питання державних нагород не є новим у юридичній науці, але слід зазначити про недостатність його загальнотеоретичного дослідження саме українською юридичною наукою. Причиною цього є, зокрема, більш усталена система «жорсткого» (покарань, стримувань) правового регулювання, яке використовується при забезпеченні виконання норм права. Нагороди, в свою чергу, є не менш дієвим засобом у цьому плані, покликаним стимулювати позитивну, суспільно корисну, законослухняну поведінку, впливаючи, зокрема, на рівні психологічному. Нагороди стимулюють до вчинення суспільно корисних вчинків, спонукаючи людину вчиняти на свій розсуд: чи зробити добро, зробити більше, аніж цього вимагає обов'язок, і отримати нагороду, чи вдатися до негативного вчинку, отримавши покарання, чи, можливо, залишитись нейтральним.

Держава відзначає заслуги своїх громадян, осіб без громадянства та іноземних осіб різноманітними засобами правового заохочення і стимулювання, мотивуючи суспільно корисну поведінку. Вищою формою відзначення громадян в Україні за видатні заслуги у розвитку економіки, науки, культури, соці-

альної сфери, захисті Вітчизни, охороні конституційних прав і свобод людини, державному будівництві та громадській діяльності, за інші заслуги перед Україною є державні нагороди України (ст.1 [1]). Крім державних нагород України, існують й інші відзнаки, які встановлюються державними органами (Верховною Радою України; Кабінетом Міністрів України; міністерствами, відомствами тощо). Ці відзнаки встановлюються від імені держави (державних органів), виготовляються за рахунок державного бюджету, регулюються певними нормативно-правовими актами, чітко визначено суб'єктів встановлення таких нагород тощо. Це, в свою чергу, сприяє до появи в літературі, в мовному вжитку термінів, на зразок терміна «державне нагородження» (у розумінні нагородження державою – від імені держави – державним органом).

Чи доречно використовувати термін «державне нагородження» для подібних відзнак, чи є терміни «державне нагородження» та «відзначення державними нагородами» тотожними, що таке «нагородна система держави» та яка її відмінність від «системи державних нагород», що таке «нагородна справа»? Відповісти на подібні питання й покликане наше дослідження, основні моменти якого висвітлено в цій статті, що є її метою.

Дослідження понятійно-категорійного апарату нагородної справи до сьогодні провадилось фрагментарно, такі дослідники нагород, правових стимулів і заохочень, як В. Винокуров, В. Гринчишин, Н. Гущина, В. Дуель, О. Дьомін, В. Дяченко, В. Заїка, О. Малько, С. Мірошник, Н. Марченко, В. Нирков, Є. Трофімов та інші в своїх дослідженнях звертають увагу на визначення окремих моментів. Систематизація проведених досліджень і формування понятійно-категорійного апарату є ще одним із основних завдань, поставлених перед представленим дослідженням.

Наступним викладемо основний матеріал дослідження з новим обґрунтуванням отриманих наукових результатів.

Державне нагородження. Подібний вираз зустрічається в юридичній науковій літературі вкрай рідко. Так, деякі дослідники припускають, що «державне нагородження» («державне відзначення») є поняттям ширшим, ніж поняття «відзначення державними нагородами». Ці два поняття співвідносяться як ціле і частина, тобто «нагородження державними нагородами» є складовою частиною «державного нагородження», до якого також відносяться інші відзнаки, які встановлюються державними органами (Верховною Радою України; Кабінетом Міністрів України; міністерствами, відомствами тощо) [2, с.160, 164-165]. Дослідники схильні стверджувати, що подібні нагороди за своєю сутністю є також державними. Ми ж, у свою чергу, вбачаємо можливість визначення поняття «державне нагородження» лише у плані означення процесу «відзначення державними нагородами». Для обґрунтування зазначеного слід розглянути аргументи різних сторін.

Одним із аргументів на захист згаданої дефініції про застосування поняття «державне нагородження», для означення нагородного процесу, суб'єктом нагороди якого виступають різноманітні державні інстанції, є те, що вони встановлюються органами державної влади, виготовляються за державний кошт тощо [3].

Варто звернути увагу на ще один довід дослідників російського нагородного права, що стосується регіональних нагород (або нагород певної територіальної одиниці), які розглядаються в площині усталеної російської федеративної нагородної традиції. Зважаючи на федеративний устрій Російської Федерації, російськими дослідниками нагородного права такі нагороди виділяються як окремий рівень нагородної системи, яка поділяється два рівні: (1) рівень Російської Федерації; (2) рівень суб'єктів Російської Федерації [4, с.68].

У цьому плані слід зазначити, що федеральний устрій Росії заснований на її державній цілісності та єдності системи державної

влади (ст.5 Конституції РФ). Водночас, поза межами сумісного провадження Російської Федерації та суб'єктів Російської Федерації, республіки, краї, області, міста федерального значення, автономні області й автономні округи здійснюють власне правове регулювання, включаючи *прийняття законів* та інших нормативно-правових актів.

Відповідно, орган державної влади суб'єкта федерації, встановлюючи нагороди, має повне право називати їх державними (з приставкою «суб'єкта федерації», наприклад, державні нагороди Ставропольського краю, державні нагороди республіки Татарстан тощо) і, водночас, він має автономну свободу в даному питанні [5, с.67]. Як зазначає Є. Трофімов, «нагородна система Росії залишається єдиною, хоча її рівні мають відносну самостійність. Єдність нагородної системи Росії визначається принципом меншого значення державних нагород суб'єктів Російської Федерації, аніж державні нагороди Російської Федерації, внаслідок чого обидва рівні нагородної системи приводяться у відповідність один з одним» [4, с.68].

Приведені вище приклади не можуть бути застосовані в унітарній державі, якою є Україна (цілісним державним утворенням із централізованою владою). Згідно ст.1 Закону України «Про державні нагороди України», державні нагороди встановлюються виключно законами [1], нагородження державними нагородами провадиться указом Президента України. Нагородженому вручається державна нагорода та документ, що посвідчує нагородження (ст.2 [1]). Закони України та Укази Президента України є обов'язковими для виконання на території України (ст.8, 106 [6]), вони мають на відміну від інших (наприклад відомчих нормативно-правових актів) *загальнодержавний* характер, що, на нашу думку, і визначає поняття «*державності*» (загальнодержавності) в контексті відзначення нагородами. Тобто, на нашу думку, правильно і варто визначити «державне нагородження» лише як відзначення державними нагородами.

Щодо інших, вище згаданих відзнак, то, на нашу думку, використання поняття «державне нагородження» є недостатньо обґрунтованим і доцільним. Подібні нагороди мають іменуватися нагородами суб'єкта засновника даної нагороди. Наприклад, звання «Заслужений тренер України» не є державною нагородою. Це відзнака Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту. Вона не має загальнодержавного характеру, як і визнання державою на рівні закону, не засвідчує загальнодержавної важливості заслуг, а, натомість, засвідчує заслуги перед суб'єктом нагородження. На нашу думку, використовувати його коректніше, як «спортивне звання «Заслужений тренер України» Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту» (подібно до таких відзнак, як «Заохочувальна відзнака Міністерства оборони України «Знак пошани», «Нагрудний знак Державної служби геодезії, картографії і кадастру «Почесний геодезист України», «Нагрудний знак державного комітету з питань технічного регулювання та споживчої політики України «За заслуги», «Нагрудна відзнака Львівської обласної адміністрації «Україна Демократія Свобода» тощо). Подібні нагороди часто не носять загальнодержавного характеру, не відображають відзначення заслуг загальнодержавної корисності, а є відзнакою заслуг перед суб'єктом запровадження нагороди.

Автономна Республіка Крим, автономне утворення на території України, теж має власні відзнаки [7]. Вони визнаються, як державні, кримчанами [8, с.348-351], мають визначений правовий статус в АРК, але нагородним законодавством України не передбачено їх виділення як державних нагород України.

У науковій юридичній літературі також зустрічається поняття «державне (правове) заохочення» (російською «государственное (правовое) поощрение»), як «особливий засіб позитивного соціально-правового впливу на поведінку людей з метою породження та підтримки суспільно-значущої активності, в результаті застосування якої винагороджу-

ється заслужена поведінка суб'єкта і реалізується взаємний інтерес особи, суспільства і держави» [9, с.7].

На нашу думку, не слід плутати це поняття з «державним нагородженням». «Правове (державне) заохочення» може виражатися не лише в державних нагородах, які є найвищим за статусом правовим (державним) заохоченням, але й в інших відзнаках, які спрямовані на вплив на свідомість індивіда, викликаючи зацікавленість в отриманні благ, апелюючи до свободи суб'єкта і очікування результату, який залежить, перш за все, від його суб'єктивного рішення [10, с.7]. До подібних заохочень дослідники відносять: державні нагороди, урядові відзнаки, відзнаки центральних органів виконавчої влади, інших центральних органів (прокуратура, ЦВК тощо), міністерств, відомств, регіональні відзнаки, правові імунітети, правові привілеї, різноманітні премії, гранти, подяки [11, с.204; 12, с.398-408; 13, с.67-69] тощо, тобто всі наявні засоби для стимулювання і заохочення позитивної правової поведінки з боку держави на правових засадах, відповідно до вимог чинного законодавства.

Переважна більшість дослідників схильна використовувати вирази «державне нагородження» і «нагородження державними нагородами» з метою визначення виключно процесу відзначення державними нагородами. Безпосередньо не всі дослідники звертаються до виразу «державне нагородження», але аналіз їхніх праць переконливо свідчить про можливість розгляду цього поняття лише в плані нагородження державними нагородами. Серед таких дослідників варто виділити О. Малько, Н. Гущину, В. Дуель, О. Дьоміна, В. Дяченка, В. Гринчишина, В. Ниркова, Є. Трофімова тощо.

Така позиція, перш за все, пояснюється наявністю відповідної законодавчої бази. Діюче законодавство як в Україні, Росії, так і в інших державах, передбачає виокремлення на рівні закону лише державних нагород.

Цікавим є підхід В. Ниркова, який також поділяє думку про те, що «державне нагоро-

дження» можна розглядати лише в плані нагородження державними нагородами. Але, в свою чергу, він пропонує ідею нагородної юстиції [14, с.197], свого часу запропонованої ще І. Бентамом та Е. Сю, яка по суті зводиться до того, що питання про нагородження є питаннями встановлення справедливості. Суспільство повинно нагороджувати за заслугу та карати за вчинення злочину. Функція суду – здійснення правосуддя через покарання злочинців. Аналогічно уявляється доцільним покласти на суд функцію нагородження за правомірну заслужену поведінку. Ідея нагородної юстиції, має доповнюватись чітко визначеними законодавчо заслугами, які передбачають відзначення певною нагородою [15, с.82-88].

На нашу думку, подібна ідея має право на існування. Так, на суд, припустимо, може бути покладено функцію представлення та оцінки заслуг у зв'язку з представленням до державних нагород представників суспільства. Ця ідея ще розробляється, і з нею можна буде ознайомитись найближчим часом.

Виокремлення державних нагород, як найвищої ланки в системі засобів правового (державного) заохочення, полягає в їх значущості, яка в свою чергу зосереджена в: 1) застосуванні для відзначення заслуги найвищого порядку, найбільшої державної і суспільної значущості; 2) виокремленні їх на рівні законодавства, що також передбачає правову регламентацію встановлення та застосування; 3) відзначенні від імені держави; 4) державному і суспільному визнанні публічних заслуг; 5) складності і багаторівневості процедури нагородження; 6) найвищому місці в офіційній ієрархії заохочень; 7) гарантуванні державою [4, с.143–144].

Нагородна система держави. Поняття нагородної системи України визначено в «Юридичній енциклопедії» як «встановлені державою вищі відзнаки громадян за видатні заслуги у розвитку економіки, науки, культури, соціальної сфери, захисті Вітчизни, охороні конституційних прав і свобод людини, державному будівництві та громадській

діяльності, за інші заслуги перед Україною, а також підстави і порядок нагородження, правила вручення і носіння державних нагород України тощо. Відносини в нагородній системі регулюються нормами Конституції України, Закону «Про державні нагороди України», указами Президента України, що видаються відповідно до цього закону...» [16, с.14–15]. Тобто, в загальному вигляді дослідники схилиються до того, що система нагород держави охоплює *лише* державні нагороди.

Такої ж думки дослідник державних нагород Російської Федерації Є. Трофімов, який визначає нагородну систему як «нормативно встановлену або визнану державою сукупність державних нагород, використовуваних в установленому порядку уповноваженими органами публічної влади та соціальними інститутами» [4, с.68], зважаючи на федеративну побудову нагородної системи.

Нагородна система держави, як визначає її О. Дьомін, «це політичний і соціальний інститут, який забезпечує реалізацію функцій нагород. Нагородна система держави є сукупністю всіх її нагород і заохочень, встановлених і присуджуваних органами вищої державної влади, а також правові та нормативні документи, які містять перелік заходів, які забезпечують її існування й функціонування» [17, с.98].

Нагородна система держави, додає О. Дьомін, це цілісний комплекс соціальних явищ, зумовлений об'єктивними й суб'єктивними закономірностями й потребами держави та суспільства, який усвідомлений і постійно знаходиться у використанні держави та соціуму для досягнення своїх цілей [17, с.98].

Нагородна система держави завжди є правовим утворенням, яке створюється окремими державними органами з виготовленням відповідних документів, які регламентують процес встановлення, присудження і видачі державних нагород, підтверджують законність нагородження і володіння ними, їх носіння, а також визначають правила користування нагороджених осіб правами відносно нагород та виконання ними обов'язків [17, с.98].

На нашу думку, подібні трактування нагородної системи держави російськими вченими пов'язані з поділом державних нагород на: 1) державні нагороди Російської Федерації, та 2) державні нагороди суб'єктів Російської Федерації. В цьому випадку нагороди міністерств і відомств, як зазначає В. Дуель, відносяться до «різновиду загальнофедеральних нагород (встановлюються вищими посадовими особами країни – федеральними міністрами, керівниками федеральних служб; поширюють свою дію на всю територію країни тощо)» [5, с.68], тобто вони приймаються до уваги при формуванні «нагородної системи держави».

Зважаючи на неможливість існування держави відокремлено від соціуму, нагородна система держави має включати в себе всі нагороди, які існують в державі, для стимулювання позитивної правової активності в суспільстві. Система державних нагород є її частиною, яка стоїть за ієрархією на вищому щаблі над іншими. Структуру нагородної системи можна класифікувати за органом нагородження (особа (установа), уповноважена нагороджувати) [18, с.190]: (1) державні нагороди; (2) відзнаки Верховної Ради

України; (3) відзнаки Кабінету Міністрів України; (4) відзнаки міністерств, відомств, державних комісій, інших центральних органів виконавчої влади; (5) відзнаки адміністративно-територіальних одиниць (органів місцевого самоврядування); (6) відзнаки державних організацій; (7) відзнаки недержавних організацій та інших інституцій.

Система державних нагород, в свою чергу, є нормативно визначена побудова всіх державних нагород за мірою їх значимості. Міра значимості державних нагород визначається за: (1) заслугами, які відзначаються даною нагородою в відповідності до статутних положень; (2) категорією осіб, які відзначаються нагородою; (3) умовами (цензами) нагородження. Вказані групи параметрів у сукупності складають *статус* державної нагороди [4, с.83]. Згідно з законом України «Про державні нагороди України» державними нагородами України є звання Герой України, ордени, медалі, відзнака «Іменна вогнепальна зброя», почесне звання України, Державна премія України, президентська відзнака (ст.3 [1]). Більш детальна структура державних нагород представлена в наступній таблиці 1:

Таблиця 1 – Структура державних нагород України

Вид державної нагороди	Назва державної нагороди
Звання Герой України	1. Орден «Золота Зірка» 2. Орден Держави
Орден	1. Свободи 2. Князя Ярослава Мудрого I, II, III, IV, V ступеня 3. «За заслуги» I, II, III ступеня 4. Богдана Хмельницького I, II, III ступеня 5. «За мужність» I, II, III ступеня 6. Княгині Ольги I, II, III ступеня 7. Данила Галицького 8. «За доблесну шахтарську працю» I, II, III ступеня
Медаль	1. «За військову службу Україні» 2. «За бездоганну службу» I, II, III ступеня 3. «Захиснику Вітчизни» 4. «За врятоване життя»
Відзнака «Іменна вогнепальна зброя»	«Іменна вогнепальна зброя»

Закінчення таблиці

Почесне звання України	<ol style="list-style-type: none"> 1. «Народний артист України» 2. «Народний архітектор України» 3. «Народний вчитель України» 4. «Народний художник України» 5. «Заслужений артист України» 6. «Заслужений архітектор України» 7. «Заслужений будівельник України» 8. «Заслужений винахідник України» 9. «Заслужений вчитель України» 10. «Заслужений діяч мистецтв України» 11. «Заслужений діяч науки і техніки України» 12. «Заслужений донор України» 13. «Заслужений економіст України» 14. «Заслужений енергетик України» 15. «Заслужений журналіст України» 16. «Заслужений лікар України» 17. «Заслужений лісівник України» 18. «Заслужений майстер народної творчості України» 19. «Заслужений машинобудівник України» 20. «Заслужений металург України» 21. «Заслужений метролог України» 22. «Заслужений працівник ветеринарної медицини України» 23. «Заслужений працівник культури України» 24. «Заслужений працівник освіти України» 25. «Заслужений працівник охорони здоров'я України» 26. «Заслужений працівник промисловості України» 27. «Заслужений працівник транспорту України» 28. «Заслужений працівник сільського господарства України» 29. «Заслужений працівник соціальної сфери України» 30. «Заслужений працівник сфери послуг України» 31. «Заслужений працівник фармації України» 32. «Заслужений працівник фізичної культури і спорту України» 33. «Заслужений природоохоронець України» 34. «Заслужений раціоналізатор України» 35. «Заслужений художник України» 36. «Заслужений шахтар України» 37. «Заслужений юрист України» 38. «Мати-героїня»
Державна премія України	<ol style="list-style-type: none"> 1. Національна премія України імені Тараса Шевченка 2. Державна премія України в галузі науки і техніки 3. Державна премія України в галузі архітектури 4. Державна премія України імені Олександра Довженка 5. Державна премія України в галузі освіти
Президентська відзнака	<ol style="list-style-type: none"> 1. «Медаль за працю та звитягу» 2. Хрест Івана Мазепи 3. Тощо

Нормативна фіксація побудови системи державних нагород дає змогу визначити цінність державної нагороди (як для держави, так і для соціуму), ієрархію державних нагород, їх соціальну значимість і відповідність між собою. Визначена державою ієрархія системи державних нагород не є ключовим принципом визначення значущості для кожного окремо взятого індивіда, який внаслідок власного світосприйняття, професійної приналежності, відношення до влади тощо, може надавати більшого значення тій чи іншій нагороді (наприклад – бойова відзнака більшістю військовослужбовців цінується вище, ніж будь-яка цивільна; професійне визнання на рівні Державної премії для окремих осіб є більш вагомим, ніж інші нагороди).

Нагородна справа, суб'єкт нагородної справи. Розглядаючи поняття нагородної справи, потрібно визначити поняття суб'єкта нагородної справи. Отже, суб'єкт нагородної справи – це особа (установа), уповноважена нагороджувати [18, с.190]. Тобто, суб'єкт нагородної справи і орган нагородження в даному випадку – тотожні поняття. *Нагородна справа в Україні* – це діяльність суб'єкта нагородної справи, що спрямована на активізацію заслуженої поведінки суб'єкта нагородження (особи, чийі заслуги відзначаються) [18, с.190]. Існування «Концепції вдосконалення нагородної справи» [19], хоча й присвячена лише удосконаленню правової регламентації нагородження державними нагородами, не є документом, який визначає поняття нагородної справи, яке ми розглядаємо на багато ширше, включаючи велике різноманіття інших нагород.

Нагородний процес, як вид юридичного процесу, у самому вузькому розумінні – це триваючі діяння органу нагородження та інших суб'єктів нагородного процесу [18, с.190], спрямовані на відзначення заслуженої поведінки особи. Нагородний процес можна розглядати у вузькому і широкому розуміннях [20, с.163]. У вузькому розумінні наго-

родний процес включає юридичну регламентацію діяльності державних органів, а також інших суб'єктів, що є учасниками нагородних правовідносин (з подання до нагородження, узгодження подання, розгляду подання, ухвалення рішення про нагородження й вручення нагороди). Нагородний процес у широкому розумінні поєднує норми, які регулюють нагородні правовідносини, що виникають між суб'єктами, які нагороджують, й нагороджуваними суб'єктами на всіх стадіях нагородного процесу.

Норми нагородного процесу мають специфічні ознаки: (1) організаційно-процедурний характер; (2) пропонують правила, порядок застосування нагородних норм; (3) визначається послідовний юридичний процес, який складається із чотирьох основних стадій; крім того, можуть бути присутні факультативні стадії; (4) процесуальні норми адресуються конкретним суб'єктам, які наділені спеціальними повноваженнями; (5) процесуальні норми мають за мету досягнення соціально-правового результату – державної нагороди і у низці випадків пов'язаних з нею привілеїв; (6) детально регулюють порядок діяльності уповноважених суб'єктів за поданням до нагородження, узгодження і розгляд, ухвалення рішення про нагородження і вручення нагороди [20, с.163].

Нагородний процес, як вид юридичного процесу, можна поділити на стадії [20, с.160–191] (табл.2).

Підсумовуючи окреслимо, що понятійно-категорійний апарат у теоретико-правовому дослідженні нагородного права є одним із ключових моментів, що уможлиблює як оперування, так і подальший глибший аналіз згаданого питання.

Проведене дослідження можна підбити такими висновками, викладеними в визначеннях наступних термінів, які формують понятійно-категорійний апарат (формується як із висновків власного дослідження оформлених у визначення терміну, так і з запропонованих дефініцій інших дослідників):

Таблиця 2 Стадії нагородного процесу

Основні стадії нагородного процесу	Факультативні стадії нагородного процесу
1. Порушення клопотання про нагородження, включаючи вибір виду нагороди й оформлення подання або клопотання про нагородження. 2. Узгодження подання або клопотання про нагородження на декількох інституційних рівнях. 3. Ухвалення рішення про нагородження. 4. Вручення нагороди.	1. Оформлення відзначеної державною нагородою особи на пільги та привілеї передбачені чинним законодавством. 2. Уточнення прізвища, ім'я та по батькові у разі розбіжностей в нагородних документах 3. Позбавлення державної нагороди 4. Поновлення в правах на державну нагороду 5. Видача дублікатів нагород та документів до них особам, які з різних причин їх втратили 6. Відмова нагородженого від державної нагороди 7. Відміна нагородного акту у зв'язку з виявленням недостовірності відомостей про досягнення нагородженого (знаходиться в розробці й не зафіксована в чинному законодавстві)

1. *Державна нагорода України* – це вища форма відзначення громадян за видатні заслуги перед державою та суспільством. Встановлюються виключно законами України. Нагородження державною нагородою проводиться від імені держави як офіційне визнання значущих заслуг публічного характеру. Нагородження проводиться указом Глави держави.

2. *Інститут нагородного права* – це група взаємопов'язаних юридичних норм різних галузей права, які регулюють суспільні відносини з встановлення та застосування державних нагород.

3. *Нагородна практика держави* – це історично значимі діяння владних інституцій в історії окремої держави зі встановлення, застосування, подальшого розвитку відносин держави і суспільства в контексті використання нагород.

4. *Нагородне право* – це галузь права, що регулює суспільні відносини, які виникають із приводу стимулювання осіб із надання послуг суспільству шляхом надання особам, які мають заслуги перед суспільством, заохочень (нагород), а також шляхом позбавлення нагороджених осіб заохочень (нагород) на підставі й у порядку, закріплених у законі [21, с.37];

«наука про подвиги та нагороди» [22, с.161].

5. *Нагородне законодавство* – це сукупність нормативно-правових актів, що містять правові норми, які регулюють суспільні відносини, що становлять предмет правового регулювання нагородного (заохочувального) права [21, с.37].

6. *Нагородна правова політика* – це юридично значиме вираження стратегії розвитку сфери державного нагородження [5, с.136].

7. *Відзначення державними нагородами, державне нагородження* – це відзначення виключно особливих заслуг, героїчних вчинків, подвигів перед державою та суспільством. Має загальнодержавний характер. В Україні провадиться Указом Глави держави.

8. *Процес нагородження* – це триваючі діяння органу нагородження та інших суб'єктів нагородного процесу [18, с.190].

9. *Нагородна система держави* – це сукупність усіх нагород і заохочень, які існують у державі.

10. *Система державних нагород* – це нормативно визначена побудова всіх державних нагород у залежності від їх статусу.

11. *Суб'єкт нагородної справи* – це особа (установа), уповноважена нагороджувати.

12. *Суб'єкт нагородження* – це особа,

відзначена чи представлена до відзначення нагородою.

13. *Нагородна справа* – це історично сформована діяльність суб'єкта нагородної справи, сукупність нормативно-правових актів, які регламентують нагородження, правові відносини, пов'язані з відзначенням заслуг позитивного юридичного характеру, що спрямована на активацію заслуженої поведінки суб'єкта нагородження (особи, чії заслуги відзначаються). Нагородна справа передбачає не лише відзначення державними нагородами.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України «Про державні нагороди України» // ВВР України. – 2000. – № 21.
2. Заїка В. В. Відмінність державних нагород від інших видів нагородження / В. В. Заїка // Держава і право. Юридичні і політ. Науки : зб. наук. праць. – 2008. – Вип. 40.
3. Сивова Н. А. Проблемы соотношения государственных и ведомственных наград Российской Федерации (вступительное слово) / Сивова Н. А. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://sovet.geraldika.ru/article.php?coatid=13108>.
4. Трофимов Е. В. Государственные награды в Российской федерации (правовые аспекты) / Е. В. Трофимов. – Хабаровск : Магеллан, 2007.
5. Дуэль В. М. Государственные награды в российском праве: проблемы теории и практики: дис. ... кандидата юрид. наук / Дуэль В. М. – М., 2005.
6. Конституція України (зі змінами і доповненнями) // ВВР України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
7. Постановление Верховной Рады Автономной Республики Крым «Об учреждении почетных званий Автономной Республики Крым, премий Автономной Республики Крым и других знаков отличия Автономной Республики Крым» : № 722-2/99 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://uazakon.com/document/spart59/inx59671.htm>.
8. Коритько Д. Г. Правове регулювання державних нагород: порівняльно-правові аспекти / Д. Г. Коритько // Порівняльне правознавство: сучасний стан і перспективи розвитку : зб. статей / за ред. Ю. С. Шемшученка, Л. В. Губерського, І. С. Гриценка ; упор. О. В. Кресін. – К. : Логос, 2009.
9. Дей М. О. Правове регулювання засобів стимулювання праці в умовах ринкової економіки: теоретичні аспекти : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : 12.00.05 / М. О. Дей ; Нац. ун-т внутр. справ. – Х., 2005.
10. Гущина Н. А. Поощрение в праве: теоретико-правовое исследование : автореф. дис. на соискание науч. степени канд. юрид. наук / Н. А. Гущина. – СПб., 2004.
11. Гущина Н. А. Поощрительные нормы российского права: теория и законодательная практика / Н. А. Гущина. – СПб. : Юридический центр Пресс, 2003
12. Общая теория государства и права. Академический курс в трех томах. Т. 3 Государство, право, общество / отв.ред. Н. М. Марченко. – М. : Норма, 2007.
13. Малько А. В. Стимулы и ограничения в праве / А. В. Малько. – М. : Юристъ, 2004.
14. Нырков В. В. Поощрения и наказания как средства реализации правовой политики / В. В. Нырков // Правовая политика и правовая жизнь. – 2001. – № 3.
15. Коритько Д. Г. Нагородне право: стан дослідження проблематики / Д. Г. Коритько // Держава і право. – 2009. – № 44.
16. Нагребельний В. П. Нагородна система України / В. П. Нагребельний, М. В. Оніщук // Юридична енциклопедія / Ю. С. Шемшученко (ред.). – К., 2002. – Т. 4: Н–П.
17. Демин А. Л. Наградная система государства как компонент политической культуры (социально-философский анализ): дис. ... кандидата юрид. наук / Демин А. Л. – М., 2003.
18. Бігун В. С. Філософія нагородного права як сфера правової політики та нагородної юстиції (на прикладі відзначення суддів державними нагородами України) / В. С. Бігун,

Д. Г. Коритько // Проблемы философии права. – Київ-Чернівці : Рута, 2009. – Т. VI-VII.

19. Указ Президента України «Про вдосконалення нагородної справи в Україні»: від 18.08.2005 р., № 1177/2005 // Урядовий кур'єр. – 2005. – № 162.

20. Винокуров В. А. Награды государства как атрибут российской государственности / В. А. Винокуров. – М. : Изд-во Московского университета, 2008.

21. Григорьев В. А. Наградное (поощрительное) право как средство предупреждения коррупции среди государственных служащих / В. А. Григорьев // Конституционное и муниципальное право. – 2003. – № 3.

22. Сорокин П. А. Преступление и кара, поштив и награда: социологический этюд об основных формах общественного поведения и морали / П. А. Сорокин. – М. : Астрель, 2006.

Коритько Д. Г. Нагородна практика в Україні: юридичний аналіз основних понять / Д. Г. Коритько // Форум права. – 2010. – № 3. – С. 206–215 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2010-3/10kdgaop.pdf>

Запропоновано юридичний аналіз основних понять, використовуваних при теоретико-правовому розгляді питання відзначення державними нагородами. Акцентовано увагу на тому, що ключовим моментом в дослідженні нагородної практики є окремі поняття, використовувані вченими-правознавцями. Подано порівняльну характеристику спірних в розумінні й використанні понять. Запропоновано визначення основних «нагородних» понять.

Коритько Д.Г. Наградная практика в Украине: юридический анализ основных понятий

Предложен юридический анализ основных понятий, использующихся при теоретико-правовом рассмотрении вопроса поощрения государственными наградами. Акцентируется внимание на том, что ключевым моментом в исследовании наградной практики есть отдельные понятия, используемые учеными-правоведами. Дана сравнительная характеристика спорных в понимании и использовании понятий. Предложены определения основных «наградных» понятий.

Koritko D.G. Awards Practices in Ukraine: a Legal Analysis of the Basic Concepts

The offers a legal analysis of the basic concepts used by a legal theory while considering an issue of the legal encouragement by decorating with state awards. The emphasis is given to separate concepts used by legal scholars in the research of awards practices. A comparative characteristic of controversial definitions and concepts is provided. The author suggests a list of definitions outlying the basic awards concepts.